EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY, SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)
Journal home page: https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Володимир Михайлович Грубов
Доктор політичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту міжнародних відносин,
Київській національний університет
імені Тараса Шевченка,
вул. Юрія Іллєнка, 36/1, м. Київ, 04119, Україна
E-mail: grubovvm56@gmail.com,

Валерій Васильович Свинаренко
Кандидат військових наук, доцент кафедри
стратегії національної безпеки та оборони,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського,
Повітрофлотський проспект, 30, Київ,
03186, Україна
E -mail: vvs57@1.ua,

Volodimur Mihaylovich Grubov
Doctor of Political Science,
Leading Researcher at the Institute of
International Relations,
Tarasa Shevchenko National University,
Yuriy Illenka str., 36/1, Kyiv,
04119, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3048-3280

Valeriy Vasilyevich Svynarenko
Candidate of Military Sciences, Associate Professor
of the Department of National Security and Defence
Strategy, National Defence University of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovsky,
Povtroflotskiy avenue, 30, Kiev,
03186, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7514-1535

УДК 327.8

УГОРСЬКИЙ «ОРБАНІЗМ» ЯК ВИКЛИК ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СОЛІДАРНОСТІ

Received 10 November 2022; revised 30 November 2022; accepted 09 December 2022
DOI: 10.15421/342228

Анотація

Метою статті *є розкриття діяльності лідера партії ФІДЕС і прем'єр-міністра В.Орбана у розбудові «угорського шляху» в ЄС та прояснення суперечностей між Угорщиною і ЄС у важливих питаннях внутрішньої та зовнішньої політики. Результати цієї діяльності можна закарбувати в однойменний слоган «орбанізм» як певний синтез політики п'яти кроків-стратегій, яку прем'єр-міністр В.Орбан послідовно впроваджує в країні. Дослідження здійснене за допомогою використання компаративного, діалектичного та системного методів. У результаті дослідження було встановлено наявні суперечності між сторонами євроінтеграційного діалогу, зміст яких визначає відмінна інтерпретація політики дотримання європейських цінностей. Доведено, що з моменту вступу Угорщини в ЄС (2004 р.) інтереси розвитку угорського суспільства увійшли в конфлікт з директивами з Брюсселя, що сприяло приходу до влади в Угорщині національно-орієнтованих сил, які асоціюються з партією ФІДЕС. Встановлена концептуальна відмінність в політичних стратегіях сторін діалогу/конфлікту ЄС і уряду В.Орбана щодо розбудови Європейського дому: Європа – плавильний котел культур народів/Європа – союз націй. Наукова новизна дослідження полягає у розкритті онтологічних основ феномену «орбанізму» як прояву незасвоєних уроків історії, що як антитеза для існуючої системи можуть проявитися в особах окремих політиків. Тип статті: теоретична.*

Ключові слова: Орбан, «орбанізм», Євросоюз, стратегія, політика.

HUNGARIAN «ORBANISM» AS CHALLENGE TO EUROPEAN SOLIDARITY

Abstract

The phenomenon of «orbanism» as a derivative of the perception of the politician and Prime-Minister of Hungary V.Orban is considered on the basis of the contradictions of the ontological aspects of the internal and external political background of his field of activity. It is noted that in Hungary «orbanism» is perceived not as an artificially constructed slogan that highlights the activities of the country's prime minister, but as a manifestation of healthy conservatism and the

©В.М.Грубов, В.В.Свинаренко, 2022. All rights reserved.

antithesis of the values of liberal democracy, which are declared to be one of the pillars of building a united Europe. It is proved that in the person of the politician Orbán, «orbanism» became a product of the national, cultural and historical retrospective of Hungary, which united a fairly significant part of society and Hungarian emigrants who, due to insurmountable circumstances, found themselves abroad. The article proposes to consider the phenomenon of «orbanism» as a certain synthesis of five steps-strategies, which V.Orban successively implements in the country. They are as follows: step 1) adoption of the new Constitution of the country; step 2) the labor state instead of the market; step 3) regulation of emigration policy; step 4) compliance with the national energy policy; step 5) dialogue with the Hungarian diaspora and restraint in border conflicts. Collectively, these strategic steps are aimed at strengthening the national sovereignty of Hungary in the EU and weakening the «pressure» of the Eurobureaucracy. It is stated that for the national project «sovereign Hungary in the EU», which is aimed at the future, this means the presence of the Hegelian «basis» in the political prerogatives of the FIDES party, which gives this project an expected orbit and predictable result. Its main guidelines are the preservation of statehood within the EU, limiting the power of the Eurobureaucracy, productive cooperation with all partner countries, and distancing from conflicts that could harm the country's national interests.

Keyword: V.Orban, «orbanism», European Union, strategy, politics.

Виклад основного матеріалу.

Початок XXI століття ознаменував появу в політичному житті країн східного крила Європейського Союзу інтенцій націонал-консервативного самоствердження. Найбільш відчутно цей феномен проявив себе в Угорщині і Польщі. Виявилося, що хвиля великої ліберальної революції 90-х років минулого століття надихнула до життя не тільки свої клони – структури ліберального спрямування, але й антиподи-консерванти, які прагнуть інших цілей. Національне забарвлення, соціальні орієнтири і демократичні процедури стали для них перевіреними сходинками у велику політику і, водночас, входженням у європейську закулісу прийняття важливих політичних рішень.

Як показує досвід функціонування такого механізму [закуліси] тут важливі не стільки національно-орієнтовані політичні наміри країн-членів, скільки наявність силових важелів у рішеннях на основі так званого консенсусу. З одного боку, він передбачає відповідальність національних урядів щодо можливих відхилень від генеральній лінії системи, а з другого, що за принципом «Європи різних швидкостей» функціонування цієї системи визначають країни лідери європейської спільноти. У межах європейської практики це означає збереження певної ієрархії станів і можливостей для населення країн-засновників і країн-новачків клубу європейських демократій. Отже, такий порядок речей перестав влаштовувати політичні сили країн посткомуністичної хвилі, які почали чинити цій системі опір і несподіваний спротив. Спочатку у керманичів в Брюсселі новий тренд сприймався як «хвороба росту» країнознавчих реакцій щодо змісту цінностей західної демократії, а з годом – як неабиякий виклик щодо проголошених політичних стратегій ЄС в середині і за межами спільноти.

Постановка проблеми.

Починаючи з 2000-х на шляху домінант цілі європейської об'єднавчої ідеї, яка перебуває у кордонах ліберальних цінностей з'явилася альтернатива у вигляді «правого маршу». Його зміст уособили окремі політики і політичні сили нової хвилі. Ухил вправо ніяким чином не означав розриву з вищими цінностями ринкової демократії, а лише обережно натякав на суверене право національних утворень самим визначати внутрішні і зовнішні національні пріоритети. Проте, намір нових «правих» відокремитися і порозумітися на новій основі ніяким чином не означав, що в таборі ліберальної ідеї з'явилося щось нове і надто революційне. Адже сучасні європейські демократи і нові «праві» – це сили однієї системи, яка захищає вищу цінність лібералізму як «право бути через володіння» – «beati possidentes» (блаженні, хто володіє майном;

блаженні, хто має). Сутність суперечки полягає у поглядах сторін щодо ролі держави як інструмента і регулятора соціально-економічних і духовно-культурних процесів в суспільстві. Так звані демократи, які вважають себе істинними поборниками ліберальної ідеї, вони ж лібертаристи, вважають, що кожна урядова вказівка забирає частку свободи і виступають проти все більшого переходу влади від суспільства до держави. Сучасні «праві», навпаки, вважають, що фундаментальні принципи лібералізму як от свобода, демократія, права, право власності можуть мирно уживаються з всесиллям і втручанням держави у приватне життя.

З одного боку, таке начебто протистояння забезпечує картинку діалектики політичної боротьби, яка відбувається в межах парламентських процедур, а з другого, риторика табору правих в ЄС – це лише прийоми-стратегії для завоювання або утримання влади у межах певних зовнішніх або внутрішніх умов. Адже закон «змін» і його аксіома – все тече, все міняється має однакову силу і в природі, і в суспільстві.

В політиці де змагаються стихії раціонального й емоційного зміни зачіпають найбільш широкі верстви населення і рішення політиків не завжди йдуть на користь суспільству. Сьогодні пересічного європейця, якій представляє середній клас, цікавить дотримання проголошених стандартів життя, а не мас-медійна картинка європейського достатку. Європейська демократія теж фінансово конкретна і як колективна воля не терпить порожніх обіцянок чергових лідерів. І знову ж таки, найбільш рельєфно в останні 10 років ця тенденція проявилося в Угорщині, в Польщі і в Східній Німеччині [колишня НДР]. За підсумками парламентських виборів в жовтні 2022 року до табору «правих» приєдналася й Італія.

Проте, на політичному ландшафті ЄС правий ухил все ж таки найбільш відчутно в Угорщині. І якщо з об'єктивної сторони причина цього феномена зрозуміла, то суб'єктивна містить багато «печер» недомовленостей, спекуляцій, чуток, критики опонентів та агресивної риторики відвертих і прихованих ворогів. Саме ця сторона політичної авансцени сьогодні диктує швидкість переміщення будь-якого політичного діяча або політичної сили, яка стоїть за ним на правий фланг як опонента сталих сентенцій солідарної стратегії європейських лібералів. Як не парадоксально, але саме такий механізм спрацював відносно лідера правлячої партії ФІДЕС (угорс. FIDESZ – Fiatal Demokraták Szövetsége /Угорській громадянській союз (з 2003р.)) В.Орбана. У переліку сучасних політиків Європейського Союзу він є найбільш харизматичною і суперечливою фігурою. Одним з перших він позбавився романтики щодо універсальності сили ліберальної ідеї, перейняв стиль сильного лідера і багато в чому запозичив досвід державного будівництва зі Сходу. Як національно-орієнтований політик він пропонує угорському суспільству розвиток на основі здорового консерватизму національного духу, технологічної модернізації і співпраці з стратегічно-важливими партнерами, перелік яких суперечить директивам ЄС.

У політиків ЄС, незважаючи на лідируючі позиції партії ФІДЕС на політичному полі країни, фігура прем'єр-міністра В.Орбана не викликає високого пієтету, а він сам як цілеспрямована і послідовна особистість не вписується в канони поведінки європейського політика посткомуністичної доби. У керівництва ЄС він позиціонується не наче як «електоральний автократ», що кидає виклик європейській демократії, проголошеним спільним цінностям й ієрархії владних відносин, які утримують євросистему. Проте, ігноруючи «окрики» з Брюсселю і Берліну «неслухняний» В.Орбан послідовно проводить лінію «угорського шляху» в ЄС і демонструє власну позицію щодо зовнішніх і внутрішніх пріоритетів країни. В останні часи це надто контрастує з генеральною лінією керівництва ЄС і все більше дратує офіційний Брюссель.

У сучасній міжнародній політиці яскравим прикладом того як може працювати окремий лідер у ворожій йому системі є діяльність 45 президента США Д.Трампа. Саме через політику «заперечень» щодо правил американської системи він справедливо відтворив власний політичний бренд «трампізм», а його

гасло «Make America Great Again» і курс на ізоляціонізм Америки стали предметами політичного аналізу багатьох аналітиків.

Аналіз основних публікацій.

Враховуючи специфіку заявленої проблематики слід сказати, що цільових і цілісних досліджень, які б висвітлили зміст феномену «орбанізму» на авансцені угорської політики не має. Існуючий дискурс носить суто фрагментарний характер, а діяльність самого прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана позиціонується переважно через призму політичних симпатій/антипатій, ідеологічних штампів та редакційної політики великих видань. Прикладом таких підходів є редакційні та авторські статті, які регулярно виходять в The Guardian, Associated Press, Reuters та Euronews. Фрагментарні за змістом і статті окремих авторів, які висвітлюють діяльність політика В.Орбана. Йдеться про матеріали В.Хмілевської, Д.Тужанського, С.Сидоренко, А.Морозової, Р.Ригерт і П.Лось, І.Місловського, К.Хайнер і Н.Позднякової та інших авторів.

Метою дослідження є розкриття діяльності лідера партії ФІДЕС В.Орбана у розбудові «угорського шляху» в ЄС та прояснення суперечностей між Угорщиною і ЄС у важливих питаннях внутрішньої та зовнішньої політики. Результати цієї діяльності можна закарбувати в однойменний слоган «орбанізм» як певний синтез політики п'яти кроків-стратегій, яку він послідовно впроваджує в країні.

У ході підготовки статі були використані наступні **наукові методи**: компаративний – для уточнення позицій сторін політичного діалогу Угорщини і ЄС у важливих питаннях внутрішньої і зовнішньої політики та інтенцій публічного політичного дискурсу; діалектичний – для виявлення політичних суперечностей між сторонами- учасниками діалогу; системний – для уточнення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на стійкість угорської держави і ЄС як окремих утворень, які функціонують в системі міжнародних відносин де конкурують національні інтереси і довгострокові стратегії країн-лідерів.

Виклад основного матеріалу.

Старе японське прислів'я про неодномірність сприйняття людиною світу закарбувало у надто просте речення: зміст картини не у фігурах, які зображені митцем на полотні, а у фоні на якому вони перебувають. Отже, будь-яка реальність, що оточує нас сприймається людським розумом і як певний факт, і як певна гамма емоційних переживань. Якщо до цього додати інформаційну складову, у якій перебуває сучасний «homo informaticus», то ми отримаємо ще більш складну емоційно-психологічну конструкцію людського буття. В політиці все виглядає ще більш складніше в силу гри багатьох обставин і факторів внутрішнього і зовнішнього характеру. Проте, наведена вище аналогія є цілком прийнятним прийомом щодо стислого аналізу діяльності політичного діяча чиї рішення не завжди вписуються у канони європейських цінностей, а сміливі заяви викликають занепокоєння єврочиновників.

В політичній культурі Угорщини часом народження феномена «орбанізм» можна вважати 2018 рік, коли лідер партії ФІДЕС В.Орбан з тріумфом виграв чергові парламентські вибори в країні. Разом з перемогою в європейських ЗМІ він одразу отримав мітку «електоральний автократ» [Жолквер 2018]. Вочевидь, для політика Орбана – прем'єр-міністра малої європейської країни, якою є Угорщина на такий слоган можна і не звертати уваги, хоча б в силу двох причин. Перша полягає у тому, що запропонований слоган містить певну суперечність, а саме, що автократам в системі європейських демократичних процедур, що вже певний час діють в Угорщині місця у владі давно нема. На додаток виборці ніяким чином не погодилися б віддати свій голос людині, яка схильна до авторитарно-командного стилю управління, що існував тривалий час в країні попередньо.

Друга причина містить велику долю гротеску і велику долю «ревнощів» ангажованих конкурентів-лібералів до успіху політика. Скоріш її слід сприймати як «угорській парадокс». Справа у тому, що політик В.Орбан хотів він цього або ні, волею обставин в черговий раз інтерпретував відому гегелівську сентенцію, що «великі фігури відкидають великі тіні». Як правило це твердження застосовують в системі міжнародних відносин відносно по-

літики великих держав. Але друга половина XX століття довела, що цей термін однаковою мірою може бути застосований і стосовно політичних діячів. Згадаймо, хоча б, прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куан Ю і його політику щодо створення «Сінгапурського чуда» в 70-80-х роках минулого століття. В його особі політики всіх країн отримали неабиякий приклад служіння інтересам суспільства і самопожертви заради проголошеної мети. І йому як нікому відомі «ярлики недемократичності» щодо його особи у колі західних політиків і на сторінках незалежних демократичних ЗМІ. Але, з часом історія поставила все на свої місця. Заслуги Лі Куан Ю перед країною і його талант політика визнав навіть такий патріарх американської і світової політики як Г.Кіссінджер. В цьому аспекті слід пригадати президента Франції Де Голля і політику «голлізму», або прем'єр-міністра Великобританії М.Тетчер і політику «тетчерізму». Доречним пригадати факт, що обидва політики надто критично ставилися до європейської бюрократії і в діалозі з партнерами завжди підкреслювали важелі суверенітету і національних інтересів. І на додаток, заради історичної правди – шлях Великобританії до «Brexit–у» розпочала саме Тетчер (М.Тетчер «Мистецтво керування державою»), яка була надто великим скептиком щодо європейського проекту народів.

Схоже, що у сучасній історії Угорщини В.Орбан обрав саме цей шлях. Проте, він ніяким чином не може претендувати на вищезгаданий сюжет як і будь за яких умов стати визнаним політиком європейського рівня, наприклад, на рівні вищезгаданих фігур. Волею історії ця сторінка може бути написана, а може і ні. Але навіть зараз видно, що В.Орбан працює в «системі єдності» директивних рішень, а не в умовах політичного суверенітету. За таких умов спрацьовує рамковий принцип поведінки. З іншого боку як політик він добре розуміє, що ознака «величі», багатьох сучасних європейських політиків, страждає відлунням «імперськості» країн-лідерів у минулі часи і сили інерції «політичної відповідальності» європейських політиків щодо тіньового правила, яке сформулював Гегель. Чітке розуміння Орбаном ризиків «тіньової» хвороби європейської системи спонукає його до обережного прагматизму, результати якого можливі лише на основі поєднання гнучкості. послідовності і терпіння.

Феномен «орбанізму» в Угорщині не є випадковим явищем, хоча б з двох причин. Першою є те, що за 18 років перебування країни в ЄС (2004 р.) угорське суспільство так і не отримало обіцяних європейських стандартів життя. Другою, що в результаті десуверенізації країни і втілення у всіх гілках влади правил «клубної поведінки», які закріплені в ЄС євробюрократія отримала над Угорщиною влади більше ніж це, наприклад, було за часів РЕВ (Рада економічної взаємопомочі). Нагадаймо, за часів планової економіки, РЕВ координувала діяльність суб'єктів господарювання в межах країн соціалістичної системи. Розчарування у більшій частині суспільства щодо перспектив на краще життя стало пов'язуватися з вимогою щодо оновлення національного правлячого класу, який би діяв в інтересах країни, а не переслідував власні амбіції комфортного життя євробюрократа. За таких умов політик В.Орбан лише перехопив хвилю-main stream суспільних настроїв і зробив те, чого від нього очікувало суспільство: він надав майже невідомому серед виборців слогану лібералізму – «всі – це не кожен» більш соціально-справедливого характеру. Відтепер поняття «всі» – стало асоціюватися як «ми» - угорці/народ. Соціальній державі епохи ліберальної демократії, де багатим не перестало ділитися з бідними була протипоставлена «трудова держава» (2014р.) Орбана, яка є відображенням економічної політики Китаю. Відтепер за благом колективного «ми народ» стояла політика занятості населення і достойної оплати праці всім працюючим. Обов'язок боротися за втілення такої соціальної політики взяла на себе партія ФІДЕС й її сильний лідер .

Впевненості у тому, що така стратегія може бути продуктивною додають декілька фактів: Факт перший – Угорщина фактично є моноетнічною державою (за переписом населення в 2001 році угорцями визнало себе 97% населення країни). Факт другий – кількість прихильників ФІДЕС серед виборців зростає

з кожними виборчим циклом у парламент країни. 2018 і 2022 роки вважаються тріумфальними роками в історії ФІДЕС, коли вона з Християнсько-демократичною народною партією (ХДНП) за підсумками парламентських перегонів змогла сформувати коаліційний уряд.

З позиції сьогодення можна сказати, що як певна системна політика «орбанізм» позиціонує себе у вигляді 5 кроків-стратегій, які уряд В.Орбана вже частково реалізував, а інші продовжує послідовно втілювати у життя. Отже йдеться про наступне:

– крок 1: прийняття нової Конституції країни;

– крок 2: трудова держава замість ринку;

– крок 3: впорядкування еміграційної політики;

– крок 4: дотримання національної енергетичної політики;

– крок 5: діалог з угорською діаспорою і стриманість у прикордонних конфліктах.

Крок 1: прийняття нової Конституції країни. Нова Конституція Угорщини вступила в дію 2012 року. Це був результат не тільки співпраці міжпартійної коаліції ФІДЕС і ХДНП, що створила конституційну більшість, але й поверненням духу національної самобутності у вже частково трансформовану ментальність угорського суспільства. Наріжним каменням нової Конституції була проголошена духовно-культурна сфера нації. Відтепер об'єднавчою силою угорського народу став «Бог і християнство». Конституція наголошує, що з самого початку створення угорської державності Іштваном 1 Святим Угорщина була часткою християнської Європи і берегинею християнських цінностей. Такий ризькій за мірками проголошених у Євросоюзі пакету цінностей крок угорського уряду проурядова газета Magyar Hirlap пояснила наступним чином: «культура Європи, її життєвий уклад і інститути, серед яких сім'я, церква, нація, які спираються на християнські цінності, – зазнають неабияких нападків. Ворожі сили хочуть все це знищити і зробити з людини мультикультурну особистість, яка позбавлена ідентичності, і яку легко контролювати і навернути у рабство» [Euronews. На страже христианской Европы 2012].

В Конституції 2012 року присутня ще одна досить важлива проблема для угорського суспільства – це гендерна тема, яка набула в цьому документі [конституції] свої природні права. Йдеться про традиційну сім'ю і, так звану, ЛГБТК спільноту як органічну частку європейської культури. Згідно норм конституції пріоритетом держави, її обов'язком проголошено захист життя людини від самого народження, яке своїм природнім феноменом пов'язано з сім'єю – союзом чоловіка і жінки. Звідси брак розуміється як союз чоловіка і жінки. У розвиток сімейної теми уряд В.Орбана запропонував традиційним сім'ям підтримку у народженні і вихованні дітей у вигляди монетарної підтримки і пільг. Парламент країни підтримав поправку про те, що мамою дитина може бути тільки жінка, а батьком – тільки чоловік. Інша поправка захищає право дитини ідентифікувати себе зі своєю статтю під час народження, а також зобов'язує батьків виховувати дітей у відповідності до «ідентичності, яка відповідає конституції і християнській культурній традиції Угорщини» [Euronews. На страже христианской Европы 2012]. У 2020 році в Угорщині прийнято закон, який забороняє змінювати стать в особистих документах громадян країни [Hungary outlaws 2020].

Нова політика, на думку угорського керівництва повинна значно підняти народжуваність в країні і стимулювати жінок до народження дітей. Втрата у суспільній свідомості ціннісних позицій щодо нового життя привела до того, що починаючи з 90-х минулого століття країна фактично недорахувала біля 10 млн. громадян. Це за словами міністра розвитку людського потенціалу М.Каспера ненароджене покоління, «демографічна катастрофа для угорської нації». Якщо взяти до уваги, що сьогодні населення країни складає 10 млн. людей, то ці слова міністра дійсно пронизані трагізмом.

Водночас всі кроки з боку В.Орбана і ФІДЕС щодо надання духовно-культурній сфери життя суспільства «традиційності» у керівництва ЄС і ліберальних ЗМІ сьогодні позиціонуються як «регресивний антилібералізм» і «правий популізм» – нова культурна ера,

яка відкидає прогресивні ліберальні цінності, які сьогодні асоціюються з ЄС [Euronews. На страже христианской Европы 2012]. Організація Amnesty International таку політику угорського уряду назвала «темним днем» для ЛГБТК-спільноти, а голова Transgender Europe Мазен Девіс закликав президента Єврокомісії Урсулу фон дер Ляйєн звернути увагу на порушення прав і свобод ЛГБТК [Euronews. На страже христианской Европы 2012]. До критики політики угорського уряду також приєдналися відома Human rights house [Human rights house. Как противостоять 2016; Human rights house. Венгрия должна 2019], Рада Європи [Норрис 2018; Дискриминация по признаку 2012] та інші структури. Верхівкою розпалу політичних емоцій стала «проміжна» доповідь Європейського парламенту (15.09.2022р.) про порушення Угорщиною цінностей, на яких заснований Євросоюз (доповідач авторка доповіді, депутатка Європарламенту від Франції (фракція «Зелені – Європейський вільний альянс») Гвендолін Делбос-Корфілд) та звернення Європарламенту до керівництва ЄС з вимогою запровадити проти В.Орбана суворих санкцій [Гуща 2018].

Крок 2: трудова держава замість ринку.

Провал у межах євроспільноти Конституції ЄС (2004р.) став першим дзвоником, що в європейській моделі суспільно-політичних і соціально-економічних перетворень не все гаразд. Причиною такого стану стало критичне осмислення наслідків штучно створеного протиріччя в чи найголовнішій сентенції лібералізму, яка наголошує на тому, що ліберальна ідея і демократія не тільки співіснують як «брати-вороги», що означає стан перманентної боротьби, но і суперечать один одному. В просторі сучасної публічної європейської політики цей стан віддзеркалює наступний слоган: якщо лібералізм вимагає свободи людської особистості (перш за все економічної як головної вимоги класичного лібералізму), то демократія прагне певних обмежень таких прагнень заради щастя якомога більшої кількості людей. Саме ця ознака демократії перетворилася у 2000-х роках в норму соціального очікування серед різних прошарків населення країн-новачків ЄС.

Щодо Угорщини то слід сказати, що починаючи з цього часу в країні за цією нормою стали розумітися зрозумілі для всіх громадян країни стандарти життя і національна стратегія соціально-економічного розвитку, яка надто заперечувала політиці «келійності» і «слухняності» Брюсселя. На додаток починаючи з 2010 року, коли настав час прем'єрства В.Орбана необхідність досягнення омріяних норм у громадських настроях вийшла з полону порожнечі ліберальної риторики і «влади букви» директив з Брюсселю, які все частіше стали розходитися з реальним життям мільйонів простих громадян.

Вперше ціну гри правил ринкової демократії Орбан зрозумів з офіційної статистики розвитку країни в межах ЄС і проблем, які прийшли в країну у 2000-х разом з мораллю ринкового суспільства. Хвиля політики «шокової терапії» і економічного буму 90-х, коли в країну зайшли капітани європейського бізнесу як Audi, Bosch, Nestle, Mercedes-Benz, Knorr-Bremse тощо поступово змінилася на розчарування з тривалим прологом [Хайнер, Позднякова 2018; Эгер, Фаркас, Ботар 2021]. Його зміст визначила низка обставин не на користь Угорщини. Йдеться про наступне: 1) нова модель соціально-економічних відносин одразу зажадала від суспільства нових знань і компетенцій, що спричинило хвилю «лишніх людей» і безробіття; 2) в обличчі таких країн як Чехія і Словаччини, які в ЄС увійшли згодом Угорщина отримала сильних конкурентів; 3) основним джерелом розвитку економіки країн-членів ЄС є гранди з солідарного бюджету, розподіл яких іноді нагадує політику «батога і пряника» [Шишелина 2006]. Силу цього механізму Угорщина вже неодноразово відчувала особисто на собі за порушення прав людини; 4) починаючи з середи 2000-х індустріальні лідери ЄС запровадили політику «здешевлення виробництва» і перенесення виробництва в Азійській регіон де є дешева робоча сила і сировина. Для країн-новачків ЄС це спричинило знайому «втечу капіталу» з країни; 5) відтік з країни молодих людей у пошуках кращої долі. В основному це Великобританія, Франція та Австрія [Шишелина 2006; Население и социальные проблемы

2010]; 6) за демографічною ситуацією, пов'язаною з старінням населення, Угорщина стала країною з найбільш низькою активністю населення серед країн ЄС [Население и социальные проблемы 2010].

Незважаючи на те, що сучасна Угорщина вважається стабільною країною з відносно високими темпами економічного зростання у липні 2014 року, В.Орбан закликав суспільство змінити політико-ідеологічні орієнтири державного будівництва. На його думку такі країни як Китай, Росія, Сінгапур і Туреччина демонструють більш привабливі зразки соціального розвитку ніж країни, які дотримуються принципів ліберальній демократії. Завдяки механізмам «сильної держави» Угорщині було б легше вирішити низку ключових проблем, які гальмують її розвиток. Зрозуміло, що так стратегія прем'єра в колах єврочиновництва була розцінена як відвертий авторитаризм, який потрібно осудити і якомога швидше погасити адміністративними і фінансовими механізмами [Ригерт, Лось 2018].

Першою і чи не найголовнішою проблемою Угорщини є старіння населення. З одного боку це тягне за собою нестачу робочої сили, а з другого породжує дисбаланс між продуктивністю праці і розміром заробітної платні робітникам. Роботодавці вимушені йти на завищення заробітної платні з єдиною метою – утримати робітників і не втратити бізнес. В кінцевому рахунку це впливає на норму прибутку і фінансові можливості щодо підтримання і розширення бізнесу. Як констатують експерти у такому режимі, а саме не стримування заробітної платні Угорщина перебуває вже тривалий час. Для економіки продовження такого курсу є згубним хоча б тому, що це продукує нестриману інфляцію.

Другою проблемою є трудова еміграція з країни. За даними Державного управління статистики за кордоном зараз працює 320 тис. людей. Неофіціальна статистика свідчить, що ця цифра може перевищити 500 тисяч. Опитування центру «Tárki» у 2016 році показав, що кількість людей, які бажають покинути країну з економічних причин щорічно зростає на 10%. Як свідчать опитування причини еміграції надто очевидні: висока заробітна платня, кращий рівень життя і передбачуваність свого майбутнього [Кризис в сфере занятости 2012].

Третьою проблемою є молодіжне безробіття і доступність освіти. За даними Міжнародного бюро праці (Женева) рівень безробіття серед молоді таких європейських країн як Кіпр, Естонія, Франція, Польща, Швеція, Румунія, перевищує 20 %. Угорщина теж входить у коло цих країн. Як свідчить статистика доля молодих людей (вік від 15 до 25 років) у цих країнах, які ніде не навчаються, не працюють і не проходять будь-яку професійну підготовку збільшилися з 10% (2008 рік) до 12,8% (2010 рік) [В ряде стран ЕС 2022]. Безробіття серед молоді, яка має освіту у тому числі і вищу теж на сьогодні представляє ще одну надто неприємну тенденцію, яка проявляється в країнах ЄС й у тому числі і в Угорщині [В ряде стран ЕС 2022]. Починаючи з 2015 року уряд В.Орбана запустив програму повернення молодих освічених людей до дому, які вже отримала певний досвід роботи за кордоном. Програма «Повертайся додому молодий угорець!» передбачає оплату проїзду додому, сотні варіантів працевлаштування, щомісячну допомогу у 100 тис. форінтів ($ 350 США) тощо [Морозова 2016].

Вирішити ці проблеми самостійно Угорщина не в силах. Не вистачає фінансів. Тут надія уряду В.Орбана пов'язана з фондами ЄС – «фондом вирівнювання», мета якого – підтягувати депресивні регіони (7,5 млрд. євро) та «фондом постковідного відновлення» (5,5-6 млрд. євро). Але є одне «АЛЕ». Виділення вже обіцяних грошей Брюссель пов'язує з змінами у «поведінці» В.Орбана. На сьогодні для Брюсселя питання покарання грошима пов'язано з проблемою верховенства права в Угорщині за європейськими стандартами. Йдеться про відміну вже діючих законодавчих норм, які регулюють повноваження органів і суб'єктів що здійснюють спостереження за органами влади, ЗМІ, омбудсменів, комісій з питань рівності прав, органів з захисту персональних даних тощо. Отже, про всі так звані «попередні огріхі» В.Орбана єврокомісари готові поки «забути» [Сидоренко 2022]. В.Орбан як гнучкий політик заради отримання грошей, все ж таки назустріч вимогам ЄС піде. Але

чи буде він виконувати свої обіцянки покаже час. Для нього важлива дата – 2024 рік, коли повинні відбутися чергові вибори в Європарламент, які ймовірно можуть змінити дух парламентського корпусу ЄС і самої Єврокомісії, яка теж зазнає суттєвих персональних змін.

Крок 3: впорядкування еміграційної політики.

2013-2016 роки в історію ЄС увійшли як велика «еміграційна криза». У цей час вона уособила і прагнення емігрантів до кращого життя і втечу мільйонів людей від війни. За даними ООН, країни з яких походить більша частина шукачів притулку в країнах ЄС, не змінюються з 2014 року – це Сирія, Афганістан, Сомалі, Південний Судан, Судан, Демократична Республіка Конго, Центральноафриканська Республіка, М'янма та Еритрея. Основні країни походження емігрантів – це Сирія – 41%, Афганістан – 27% та Ірак – 16%. Потім йдуть Іран, Пакистан, Нігерія, Гамбія, та інші країни. Пікові значення емігрантів з цих країн спостерігалися у 2015 році [The European Agenda on Migration 2019]. З одного боку, це спричинило політику «тимчасового відновлення контролю на внутрішніх кордонах» ЄС, до якої вдавалися Австрія, Бельгія, Данія, Німеччина, Норвегія, Словенія, Угорщина, Швеція та інші країни, а з другого – це стало серйозним викликом фундаментальним здобуткам Євросоюзу, передусім зоні вільного пересування.

Щодо Угорщини, то тема емігрантів у 2013-2015 роках була проголошена головним викликом для стабільності в суспільстві, який перевершив економічні і соціальні проблеми. На піку еміграційної кризи Орбан запровадив низку заходів, які явно знервували керівництво ЄС і Німеччини, які на думку В.Орбана і спровокували цю кризу. Йдеться про публічну заяву канцлера Німеччини А.Меркель, про готовність країни прийняти всіх охочих приїхати в країну і там влаштовувати своє життя. Так сталося, що політика «відкритих дверей» Меркель і шлях до мрії багатьох мігрантів лежав і через територію Угорщини. Відповіддю В.Орбана на таку ситуацію з біженцями стала заява щодо осуду політики Меркель і практичні дії Угорщини щодо посилення контрольної функції на кордонах з суміжними країнами. Особливо яскраво це проявилося на Угорсько-Грецькому кордоні. За протоколом ввічливості тональність заяви В.Орбана явно виходила з рамки «дозволенного», що спричинило публічну дискусію у ЗМІ. З часом цей інцидент був залагоджений, але настороженість і прохолода між політиками все ж відчувалася. На думку глави МЗС Угорщини Петера Сійярто, Греція несе велику відповідальність за масовий приплив мігрантів через відсутність належного контролю за кордоном. «Так, звичайно, це відповідальність Греції, тому що вона не захищає кордони. Більш того, вона навіть не реєструє мігрантів. Не повинно бути такого, щоб мігранти прибували до Угорщини, не будучи зареєстрованими. Це величезна проблема. Всі члени ЄС повинні дотримуватися статуту спільноти», − сказав міністр [Тарасенко 2018: 10-19].

Еміграційна криза значно погіршила відносини всередині країн Союзу і посилила тенденцію на віддалення від лінії А.Меркель. До того ж нерівномірний розподіл біженців між країнами з врахуванням їхніх економічних можливостей і національної ментальності щодо присутності іноземців, які є представниками іншого культурного середовища створив ще більшу напругу між державами. Для Орбана неабияким виходом з ситуації стала ініціатива щодо проведення національного референдуму з питання квот на біженців, які Євросоюз планував поселити в країні. При цьому правляча коаліції «ФІДЕС – ХДНП» активно виступала проти планів Брюсселя, що відповідало настроям в суспільстві. Як наслідок референдум, що відбувався 2 жовтня 2016 року сказав планам Брюсселя «НІ» (98,3%). Однак через низьку виборчу фреквенцію (39,9%, а потрібно 50%) референдум був визнаний таким, що не відбувся. Проте, мудрий політик Орбан ніби цього і не помітив. Він скористався його результатами під час торгів з Брюсселем щодо розміру фондів на підтримку національної економіки в екстремальних умовах.

Як констатують експерти, з еміграційної кризи В.Орбан вийшов переможцем і до того ж отримав певний зиск. По-перше, завдяки еміграційній тематиці його Уряду до кінця

2016 року вдалося значно покращити рейтинги «ФІДЕС-ХДНП». Наприклад, у 2015 році вони впали з 45% до 37%. Політичні маневри Орбана дозволили значно потіснити конкурентів по правому флангу (йдеться про партію «Йоббік», рейтинг якої на емігрантській тематиці у цьому році піднявся з 20,2% до 28%) [Тужанский 2017] і стабілізувати ситуацію в країні. І по-друге, в правлячих колах Брюсселя політик Орбана став сприйматися як послідовний і обережний керівник, який орієнтується на довгострокові інтереси країни, а не штучно створені проблеми євробюрократією. Під час кризи Орбан ще раз показав себе вмілим провідником курсу на будівництво ЄС як «союзу національних держав», а не «плавильного котла народів» як це відбувається у США і чого прагне Єврокомісія.

Крок 4: дотримання національної енергетичної політики.

Енергетична політика Угорщини за часів В.Орбана є найбільшим подразником у відносинах Брюсселя і Будапешта, хоча б тому, що це найважливіше питання національної безпеки він вирішує напряму з президентом Росії В. Путіним. Достатньо пригадати зустрічі двох лідерів у 2017 і 2022 роках, коли питання енергетичної безпеки було центральним в ході перемов. «Дешевий газ від Росії» з слів Орбана є головним лейтмотивом зустрічей [Хмілевська 2021; Associated Press. Орбан 2022]. Свою позицію угорській Уряд і прем'єр пояснює низкою причин, які створюють край негативний фон для стабільності в угорському суспільстві. Отже йдеться про наступне: 1) природньо Угорщина є надто бідною країною щодо запасів корисних копалин. Про газ і нафту взагалі не йдеться. Ще за часів СРСР країна майже на 90% залежала від енергоресурсів зі Сходу. Такою ж самою ситуація залишається і сьогодні. Сучасна економіка Угорщина на 85% залежить від імпорту російського газу [Reuters. Орбан призвал 2022] і на 65% від імпорту нафти; 2) погіршення економічної ситуації в Європі спонукало уряд Орбана вже сьогодні здійснити рішучі кроки щодо зменшення бюджетного дефіциту країни і скасуванню цінових обмежень на газ і електроенергію для господарств з більш високим споживанням. У 2022 році для бюджету ця цифра може скласти $ 5,15 млрд. США [Reuters. Орбан призвал 2022]; 3) в уряді Орбана існує побоювання, що в силу енергетичного тиску на економіку країн ЄС Угорщина може не отримати обіцяних грошей з солідарних фондів загального бюджету ЄС (бюджет на 2021-2027рр.), які вже обіцяні. Йдеться про підтримку сільського господарства й інфраструктурних проектів у відсталих регіонах країни. Це може стати додатковим фактором внутрішньої дестабілізації в країні і поштовхом у зростанні внутрішньополітичної боротьби; 4) за прогнозами В.Орбана в 2022-2023 рр. по причині енергетичної кризи, яка вже насувається на ЄС як наслідок санкційної війни проти Росії може зупинитися до 40% європейської промисловості. На думку прем'єра цю тенденцію слід зупинити [Euronews. Премьер-министр Венгрии 2022].

Заключення Угорщиною з Газпромом у вересні 2022 року газового контракту можна вважати спробою політика Орбана нагадати керівникам в ЄС, що в енергетичному секторі його країна має свої національні інтереси. В межах нового контракту Угорщина буде отримувати 4,5 млрд. куб. м. газу на рік. 3,5 млрд. куб. м. вона буде отримувати через Сербію по Турецькому потоку і 1 млрд. куб.м. через Австрію [Венгрия подписала 2022]. За висловом міністра закордонних справ П.Сійярто «Угорщина не в змозі забезпечити себе газом без допомоги Росії, тому вважає новий контракт виправданим» [Венгрия подписала 2022]. Всі невдоволення єврочиновників таким кроком Угорщини були нівельовані заявою про присутність у відносинах двох країн «прагматичної» складової.

В енергетичному секторі присутні ще дві теми, які для прем'єра В.Орбана є надто важливими. Йдеться про поставки нафти і функціонування національної електро-енергетичної системи. Щодо першого питання то слід нагадати, що в межах політики санкцій ЄС проти Росії починаючи з квітня-травня 2022 року обговорюється 6-й пакет санкцій. Його зміст уособлює план на 210 млрд. євро під назвою REPowerEU. Згідно плану країни-члени ЄС повинні солідарно відмовитися від російської нафти і в термін до 2027 року

зупинити всі нафтові контракти. Тобто Росії як країні-агресору повинно бути об'явлено безстрокове нафтове ембарго. На виконання цього рішення керівництва ЄС у травні 2022 в Празі відбулася зустріч керівників всіх країн-членів ЄС де план REPowerEU повинен був отримати одностайну підтримку. Однак, позиція Угорщини відносно плану була настільки різкою, що задумам Брюсселя це обіцяє провал.

У листі на ім'я президента Європейської ради Ш.Мішеля В.Орбан заявив, що Угорщина не готова підтримувати нафтове ембарго, доки відсутній чіткий план фінансування Будапешта у випадку форс-мажорних обставин, а міністр іноземних справ П.Сійярто плани Брюсселя назвав «ядерним вибухом» для економіки країни. На його переконання ціни на паливо зростуть мінімум на 50%, а для модернізації енергетичної системи країни потрібно найменш 5 років і 15-18 млрд. євро. На розчарування для Брюсселя Угорщина в цьому питанні не одинока. Її стурбованість поділяють також Чехія і Словенія [Премьер-министр Венгрии 2022; Reuters. Страны ЕС 2022]. Якщо взяти до уваги, що Росія є членом «ОПЕК +» то, до консенсусного рішення може і не дійти. Навіть президент США Дж.Байден не зміг вплинути на позицію провідних експортерів нафти під час свого не так давнього візиту в Ер-Ріяд (липень 2022р.) і зустрічі з вищим керівництвом Саудівської Аравії [Неприятный ответ 2022]. А він хотів лише одного, щоб Саудівська Аравія й інші країни організації наростили видобуток і експорт нафти на світовий ринок. Велика політика США не задалася з двох причин – це наявні протиріччя між адміністрацією США і Домом Саудітів і певна теплота відносин між спадкоємним принцем Мохаммедом бін Салманом і президентом Росії В.Путіним

Неприємним фактом для Брюсселя є і отримання Росатомом у вересні 2022 року ліцензії на будівництво АЕС «Пакш-2». Росатом планує до 2030 року побудувати на діючій площадці АЕС «Пакш» ще два енергоблоки ВВЕР-1200 третього покоління. Це дозволить збільшити потужність діючої АЕС вдвічі і надійно забезпечити потреби Угорщини в електроенергії на перспективу [Венгрия не услышала 2022]. Так сталося, що долю цього проекту вирішив час і збіг обставин. Справа в тому, що Росатом і угорська MVM угоду про будівництво підписали в кінці 2014 року і за цей час вона пройшла всі етапи узгодження від Єврокомісії. Загальмувати цей проект Єврокомісія вже не могла в силу скандальності такого рішення.

Крок 5: діалог з угорською діаспорою і стриманість у прикордонних конфліктах.

З позиції єдності угорського етносу підсумки двох світових війн для угорської держави виявилися надто сумними і болючими. Наприклад, за Тріанонським мирним договором (1920р.) [в 1947 році його умови підтверджені Паризьким мирним договором] кількість угорців, які залишилися за кордонами країни склала більш ніж 3,3 млн людей. На початок XXI століття за рахунок еміграції з країни ця цифра вже складала біля 5,1 млн. Зберегти громадянській зв'язок [правовий статус] емігрантів з Батьківщиною дозволів закон «Про громадянство», який у повсякденний обіг увійшов як закон «про натуралізацію». Завдяки цьому механізму і наполегливості партії ФІДЕС в 2014 році угорські громадяни, які проживають за кордоном отримали право брати участь у парламентських виборах.

За офіційною статистикою сьогодні за межами країни мешкає біля 500 тис. угорців, які не втратили зв'язок з історичною батьківщиною, зберегли національну ідентичність, а головне вважаються потенційними виборцями [Тужанский 2017]. Як досвідчений політик В.Орбан добре розуміє «м'яку силу» цього ресурсу як зовні, так і в середині країни. Для керівництва партії ФІДЕС [до речі як і для її політичних опонентів] питання збереження такого зв'язку завжди входило в розряд важливих партійних пріоритетів. Як правило, апеляція до емоційно-чуттєвої сфери виборців відбувалася напередодні виборчих перегонів в країні. Перш за все політики торкалися питань національно- культурної автономії і налагодження більш тісних зав'язків з історичною батьківщиною. Найбільш гучно така політика дає знати про себе на східному, північному і південному кордонах країни, де су-

сідами Угорщини є Україна, Румунія, Словаччина і Сербія. Проте, на відмінну від України, Румунії і Сербії уряд Словаччини до закону «Про натуралізацію» поставився надто негативно. Відчувши в ньому відголоски «великої Угорщини» в 2010 році уряд застеріг всіх етнічних угорців, що у випадку отримання ними громадянства Угорщини всі вони будуть позбавлені громадянства Словаччини.

В Україні угорська громада компактно проживає у Закарпатті, в Румунії в Трансільванії, а в Сербії в Воєводині. Слід визнати, що відносно культурно-правого становища етнічної громади угорців в Україні починаючи з 2015 року уряд В.Орбана дещо пом'якшив політичну риторику у бік примирення позицій. Ухил було зроблено у бік концепції «єдності угорської нації». На практиці це стало означати реалізацію на території у Закарпаття конкретних інфраструктурних проектів за угорські гроші і під угорським патронатом. Йдеться про такі проекти як запуск ІНТЕРСІТІ «Будапешт-Мукачево» з продовженням його до Львова; відкриття контрольно-пропускного пункту «Надьгодощ-Велика Паладь; реконструкція одного з аеропортів або Мукачево, або Ужгород як хаба для угорського лоукостера Wizz Air; будівництво окружної дороги навколо Берегова з продовженням до Мукачева тощо [Тужанский 2017]. Це не може не зацікавити Київ, хоча б з тієї причини, що на сьогодні Закарпаття – це надто депресивний регіон.

Найбільш проблематичним питанням у відносинах Києва і Будапешту сьогодні є відсторонена позиція Угорщини щодо агресії Росії проти України. Хоча уряд В.Орбана осудив дії Москви, проте, жодних дій щодо допомоги Києву з його боку не спостерігається. На відміну від солідарної позиції ЄС Угорщина відмовила Україні в постачанні зброї і в транспортуванні військових вантажів через свою територію. «Це війна між двома великими країнами і вона відбувається поруч з нами. Ми повинні залишитися у стороні» – заявив В.Орбан [Reuters. Орбан призвал 2022]. На думку багатьох аналітиків така обережність політика Орбана продиктована уроками історії, коли країна двічі опинялася між двома європейськими центрами сили – Росією і Німеччиною. Сьогодні ситуація набагато складніша – у конфлікт активно втрутилися США. Для системи безпеки в Європі, коли зіткнулися інтереси двох ядерних супердержав така ситуація край небезпечна. Президент Дж.Байден пообіцяв президенту В.Путіну в Україні «другий Афганістан», а В.Путін – Дж.Байдену ядерний удар у випадку ситуації, яка буде вважатися критичною для існування Росії. Отже, ми спостерігаємо повторення знайомого феномена **цугцванг-у**, коли з кожною дією сторін конфлікту «у відповідь» економічна, політична та військова складові починають неконтрольовану цепну реакцію збудження, що провокує остаточну втрату будь-якої раціональності і здорового глузду.

Зупинити процес сповзання у третю світову війну В.Орбан пропонує у ході прямих переговорів між президентами США і Росії як гарантів світової стратегічної стабільності [Euronews. Премьер-министр Венгрии 2022; Орбан считает 2022]. Проте, на його думку сучасна демократична адміністрація Білого дому цього робити не буде. Вона є заручницею ідей глобалізму, лідерства і конфронтації. Орбан впевнений, що цю проблему можуть вирішити тільки представники республіканської партії (консерватори), лідером яких на сьогодні є Д.Трамп [Мисловський 2022].

Висновки.

На підставах вищезазначеного можна зробити декілька висновків. Перше, для угорців і Угорщини «орбанізм» не є штучно сконструйованим слоганом в політичній системі країни чи вкинутою ЗМІ у масову свідомість семантичною конструкцію типу «електоральний автократ». Він є закономірним продуктом стану суспільної свідомості, яка не втратила твердих опор у культурі національної самобутності і раціональності, яка суперечить курсу «європеїзації». Декларовані свободи у вигляді європейських цінностей обернулися для більшості угорців таким же солодким полоном як і гасла, що західна демократія є єдиновірним шляхом для щастя всіх і кожного. Через 18 років перебування в ЄС угорське суспільство на власному досвіді зрозуміло, що у західній системі цінностей де кожен сам

за себе, всі – це не кожен. «Орбанізм» розвіяв ілюзії «піраміди щастя» як мерила матеріального благополуччя західної цивілізації [світосистемний підхід І.Валлерстайна], яке єврокомісари обіцяють всім. Замість цього він обрав шлях суверенного вибору і право бути собою. Навіть в умовах «фінансових покарань» за невиконання директив з Брюсселя він дотримується цього принципу. Друге, «орбанізм» слід сприймати як здоровий консерватизм з урахуванням національно-культурної й історичної ретроспективи Угорщини.

Для національного проекту «суверена Угорщина в ЄС», який націлений у майбутнє це означає присутність гегелівської «основи», яка задає цьому проекту передбачувану орбіту і прогнозований результат. Заявлена стратегія політика Орбана переслідує саме таку мету. Її головними орієнтирами є збереження суверенності в межах ЄС, обмеження влади євробюрократії, продуктивна співпраця зо всіма країнами-партнерами та дистанціювання від конфліктів, які можуть нанести шкоду національним інтересам країни.

Бібліографічні посилання

Associated Press. Орбан: Венгрия не поддержит санкции, подрывающие ее энергетическую безопасность. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.golosameriki.com/a/hungary-russia-sanctions/6576553.htm/ (дата звернення 04.11.22)

Euronews. На страже христианской Европы. (2012). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eurotopics.net/ru/204996/%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B3 (дата звернення 24.10.22)

Euronews. Премьер-министр Венгрии Орбан: Украина потеряет половину своей территории, а ЕС грозит распад. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://focus.ua/politics/529755-premer-ministr-vengrii-orban-ukraina-poteryaet-polovinu-svoey-territorii /(дата звернення 03.11.22)

Human rights house. Как противостоять болезням демократии в Европе. (2016). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22945.pdf/ (дата звернення 23.10.22)

Human rights house. Венгрия должна решить многие взаимосвязанные проблемы в области защиты прав человека, включая вопросы деятельности гражданского общества, гендерного равенства, защиты беженцев и независимости судебной власти. (2019). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/hungary-should-(дата звернення 23.10.22)

Hungary outlaws changing birth gender on documents. *BBC. News*. (2020). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.bbc.com/news/world-europe-52727615 (дата звернення 23.10.22)

Reuters. Орбан призвал ЕС к выработке новой стратегии в отношении Украины. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.golosameriki.com/a/orban-urges-new-eu-strategy-on-ukraine-says-sanctions-have-failed/6670901.html/(дата звернення 02.11.22)

Reuters. Страны ЕС пока не договорились об эмбарго на российскую нефть. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.golosameriki.com/a/european-union-oil-embargo-russia-situation/6595913.html /(дата звернення 05.11.22)

The European Agenda on Migration: EU needs to sustain progress made over the past 4 years. *European Commission.* (2019). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail// (дата звернення 02.11.22)

Венгрия подписала дополнительный контракт с Газпромом. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://biz.liga.net/all/tek/novosti/vengriya-podpisala-dopolnitelnyy-kontrakt-s-gazpromom/ (дата звернення 04.11.22)

Венгрия не услышала призывы Украины. Росатом получил лицензию на строительство АЭС Пакш-2. (2022). Електронний ресурс]. Режим доступу: https://biz.liga.net/all/tek/novosti/vengriya-ne-uslyshala-prizyvy-ukrainy-rosatom-poluchil-litsenziyu-na-(дата звернення 05.11.22)

В ряде стран ЕС не хватает школьных учителей (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zn.ua/WORLD/v-rjade-stran-es-ne-khvataet-shkolnykh-uchitelej.html/(дата звернення 03.11.22)

Гуща, С. (2018). *Университет Сороса готов переехать из Будапешта в Вену*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.dw.com/ru/%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1(дата звернення 29.10.22)

Дискриминация по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Европе. (2012). Издательство Совета Европы F-67074. Страсбург. Cedex. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://book.coe.int/(дата звернення 28.10.22)

Жолквер, Н. (2018). *Как реагируют в Берлине и ЕС на успех партии Орбана*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: /https://www.dw.com/ru/%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D1%80%D0%B5%D0 (дата звернення 20.10.22)

Кризис в сфере занятости молодежи: Время действовать. (2012). *Международная конференция труда, 101-я сессия, 2012 г.* Международное бюро труда Женева. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/relconf/documents (дата звернення 02.11.22)

Мисловський, И. (2022). *Союз Орбана и Трампа. Как два одиозных лидера объединяются для совместных действий после 2024 года*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/08/9/7144712//(дата звернення 06.11.22)

Морозова, А. (2016). *Миграция умов. Показательный пример Венгрии.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://life.pravda.com.ua/society/2016/01/27/206843/(дата звернення 02.11.22)

Население и социальные проблемы Венгрии. (2010). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://studbooks.net/1804833/geografiya/naselenie_sotsialnye_problem (дата звернення 28.10.22)

Неприятный ответ. Сможет ли Саудовская Аравия заместить российскую нефть на мировых рынках - итоги визита Джо Байдена. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://biz.nv.ua/economics/itogi-vizita-baydena-v-saudovskuyu-araviyu-chto-bude (дата звернення 06.11.22)

Норрис, Ш. (2018). *Восточноевропейский блицкриг на гендерное равенство*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://commons.com.ua/uk/vostochnoevropejskij-blickrig-na-gendernoe-ravenstvo/ (дата звернення 27.10.22)

Орбан считает, что для прекращения войны в Украине необходимо соглашение между США и РФ. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/07/29/7144063// (дата звернення 05.11.22)

Премьер-министр Венгрии Виктор Орбан не готов поддержать нефтяное эмбарго против России. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://internationalwealth.info/news-of-the-offshore/vengrija-otkazalas-podderzhat-neftjanoe-jembargo-protiv-rossii/(дата звернення 03.11.22)

Ригерт, Р., Лось, П. (2018). *Новый бюджет Евросоюза: деньги тем, кто соблюдает правила?* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.dw.com/ru/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9- (дата звернення 30.10.22)

Сидоренко, С. (2022). *Законы за 7,5 млрд евро. Как Орбан получит деньги ЕС и продолжит «войну» за распад Союза*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/09/20/7147112/ (дата звернення 01.11.22)

Тарасенко, Н. (2018). Надзвичайний саміт ЄС у Брюсселі як спроба розв'язання кризи біженців у Європі. *Україна: події, факти, коментарі,* 13, 10-19. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr13.pdf (дата звернення 01.11.22)

Тужанский, Д. (2017). *Игра на грани вражды: как Венгрия радикализирует общество для победы действующей власти.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2017/08/28/7069912/(дата звернення 03.11.22)

Хайнер К., Позднякова Н. (2018). *Фонд Сороса - заноза для правых популистов.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ww.dw.com/ru/%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4-%D1%81%D0% (дата звернення 30.10.22)

Хмілевська, В. (2021). *Єдність ЄС під «загрозою»: у Європарламенті розкритикували Орбана через зустріч з Путіним.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zn.ua/ukr/WORLD/jednist-jes-pid-zahrozoju-u-jevroparlamenti-rozkritikuvali-orbana (дата звернення 04.11.22)

Шишелина, Л. (2006). *Венгрия: весна надежд и сомнений*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sov-europe.ru/images/pdf/2006/2-2006/shishelina2-2006.pdf/(дата звернення 29.10.22)

Эгер, А., Фаркас, И., Ботар, А. (2021). *План восстановления экономики Венгрии не соответствует ни одному из критериев экологии, устойчивого развития и справедливого перехода.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bankwatch.org/blog/plan-vosstanovleniya-ekonomiki-vengrii-(дата звернення 30.10.22)

References

Associated Press. *Orban: Vengriya ne podderzhit sankcii, podrivayush'ie ee energeticheskuyu bezopasnost* [Orban: Hungary will not support sanctions that undermine its energy security]. (2022). Retrieved November 04, 2022 from https://www.golosameriki.com/a/hungary-russia-sanctions/6576553.htm (in Ukrainian)

Diskriminaciya po priznaku seksualnoi orientacii i gendernoi identichnosti v YEvrope [Discrimination based on sexual orientation and gender identity in Europe]. (2012). Izdatelstvo Soveta Evropi F-67074. Strasburg. Cedex. Retrieved October 28, 2022 from http://book.coe.int (in Ukrainian)

Eger, A., Farkas, I., Botar, A. (2021). *Plan vosstanovleniya ekonomiki Vengrii ne sootvetstvuet ni odnomu iz kriteriev ekologii, ustoichivogo razvitiya i spravedlivogo perehoda* [The Hungarian economic recovery plan does not meet any of the criteria for ecology, sustainable development and a just transition]. Retrieved October 30, 2022 from https://bankwatch.org/blog/plan-vosstanovleniya-ekonomiki-vengrii-n (in Ukrainian)

Euronews. Na strazhe hristianskoi Evropi [On guard of Christian Europe]. (2012). Retrieved October 24, 2022 from https://www.eurotopics.net/ru/204996/%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B3 (in Ukrainian)

Euronews. *Premer-ministr Vengrii Orban: Ukraina poteryaet polovinu svoei territorii, a ES grozit raspad* [Hungarian Prime Minister Orban: Ukraine will lose half of its territory, and the EU is threatened with disintegration]. (2022). Retrieved November 03, 2022 from https://focus.ua/politics/529755-premer-ministr-vengrii-orban-ukraina-poteryaet-polovinu-svoey-territorii-a-es-grozit-raspad (in Ukrainian)

Gush'a, S. (2018). *Universitet Sorosa gotov pereehat iz Budapeshta v Venu* [Soros University is ready to move from Budapest to Vienna]. Retrieved October 29, 2022 from: https://www.dw.com/ru/%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%8 (in Ukrainian)

Hainer, K., Pozdnyakova, N. (2018). *Fond Sorosa - zanoza dlya pravih populistov* [The Soros Foundation is a thorn in the side of right-wing populists]. Retrieved October 30, 2022 from https://ww.dw.com/ru/%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4- (in Ukrainian)

Hmilevska, V. (2021). *YEdnist YES pid «zagrozoyu»: u YEvroparlamenti rozkritikuvali Orbana cherez zustrich z Putinim* [Unity against the "threat": the European Parliament criticized Orban through zustrich with Putin]. Retrieved November 04, 2022 from https://zn.ua/ukr/WORLD/jednist-jes-pid-zahrozoju-u-jevroparlamenti-r (in Ukrainian)

Human rights house. Kak protivostoyat boleznyam demokratii v YEvrope [How to counter the ills of democracy in Europe]. (2016). Retrieved October 23, 2022 from https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22945.pdf (in Ukrainian)

Human rights house. Vengriya dolzhna reshit mnogie vzaimosvyazannie problemi v oblasti zash'iti prav cheloveka, vklyuchaya voprosi deyatelnosti grazhdanskogo obsh'estva, gendernogo ravenstva, zash'iti bezhencev i nezavisimosti sudebnoi vlasti [Hungary must address many interrelated human rights issues, including civil society, gender equality, refugee protection and the independence of the judiciary]. (2019). Retrieved October 23, 2022 from https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/hungary-should-address-many-interconnected- (in Ukrainian)

Krizis v sfere zanyatosti molodezhi: Vremya deistvovat [Youth Employment Crisis: Time to act]. (2012). *Mezhdunarodnaya konferenciya truda, 101-ya sessiya, 2012 g.* Mezhdunarodnoe byuro truda ZHeneva. Retrieved November 02, 2022 from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/relconf/documents (in Ukrainian)

Mislovskii, I. (2022). *Soyuz Orbana i Trampa. Kak dva odioznih lidera obedinyayutsya dlya sovmestnih deistvii posle 2024 goda* [Union of Orban and Trump. How two odious leaders are uniting for joint action after 2024]. Retrieved November 06, 2022 from https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/08/9/7144712/ (in Ukrainian)

Morozova, A. (2016). *Migraciya umov. Pokazatelnii primer Vengrii* [Mind migration. A good example of Hungary]. Retrieved November 02, 2022 from https://life.pravda.com.ua/society/2016/01/27/206843/ (in Ukrainian)

Naselenie i socialnie problemi Vengrii [Population and social problems in Hungary]. (2010). Retrieved October, 28, 2022 from https://studbooks.net/1804833/geografiya/naselenie_sotsialnye_problemy (in Ukrainian)

Nepriyatnii otvet. Smozhet li Saudovskaya Araviya zamestit rossiiskuyu neft na mirovih rinkah — itogi vizita

Dzho Baidena [Bad answer. Will Saudi Arabia be able to replace Russian oil in world markets - the results of Joe Biden's visit]. (2022). Retrieved November 06. 2022 from https://biz.nv.ua/economics/itogi-vizita-baydena-v-saudovskuyu-araviyu-chto-budet-s-neftyu-novosti-50257288.html /(in Ukrainian)

Norris, SH. (2018). *Vostochnoevropeiskii blickrig na gendernoe ravenstvo* [East European blitzkrieg on gender equality]. Retrieved October 27, 2022 from https://commons.com.ua/uk/vostochnoevropejskij-blickrig-na-gendernoe- (in Ukrainian)

Orban schitaet, chto dlya prekrash'eniya voini v Ukraine neobhodimo soglashenie mezhdu SSHA i RF [Orban believes that an agreement between the United States and Russia is necessary to end the war in Ukraine]. (2022). Retrieved November 05. 2022 from www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/07/29/7144063/ (in Ukrainian)

Premer-ministr Vengrii Viktor Orban ne gotov podderzhat neftyanoe embargo protiv Rossii [Hungarian Prime Minister Viktor Orban is not ready to support the oil embargo against Russia]. *(2022).* Retrieved November 03, 2022 from https://internationalwealth.info/news-of-the-offshore/vengrija-otkazalas-podderzhat-neftjanoe-jembargo-protiv-rossii/(in Ukrainian)

Reuters. Orban prizval ES k virabotke novoi strategii v otnoshenii Ukraini [Orban called on the EU to develop a new strategy for Ukraine]. (2022). Retrieved November 02, 2022 from https://www.golosameriki.com/a/orban-urges-new-eu-strategy-on-ukraine-says-sanctions-have-failed/6670901.html/ (in Ukrainian)

Reuters. Strani ES poka ne dogovorilis ob embargo na rossiiskuyu neft [EU countries have not yet agreed on an embargo on Russian oil]. (2022). Retrieved November 05, 2022 from https://www.golosameriki.com/a/european-union-oil-embargo-russia-situation/6595913.html (in Ukrainian)

Rigert, R., Los, P. (2018). *Novii byudzhet Evrosoyuza: dengi tem, kto soblyudaet pravila?* [The new EU budget: money for those who follow the rules?] Retrieved October 30, 2022 from https://www.dw.com/ru/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9- (in Ukrainian)

Shishelina, L. (2006). *Vengriya: vesna nadezhd i somnenii* []. Retrieved October 29, 2022 from http://www.sov-europe.ru/images/pdf/2006/2-2006/shishelina2-2006.pdf/ (in Ukrainian)

Sidorenko, S. (2022). *Zakoni za 7,5 mlrd evro. Kak Orban poluchit dengi ES i prodolzhit "voinu" za raspad Soyuza* [Laws for 7.5 billion euros. How Orban will receive EU money and continue the "war" for the collapse of the Union]. Retrieved November 01. 2022 from https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/09/20/7147112// (in Ukrainian)

Tarasenko, N. (2018). Nadzvichainii samit YES u Bryusseli yak sproba rozv'yazannya krizi bizhenciv u YEvropi [The supremacy of the EC summit near Brussels as a test of unleashing a crisis in Europe]. *Ukrayina: podiyi, fakti, komentari,* 13, 10-19. Retrieved November 01. 2022 from http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr13.pdf (in Ukrainian)

The European Agenda on Migration: EU needs to sustain progress made over the past 4 years / European Commission []. (2019). Retrieved November 02, 2022 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ (in Ukrainian)

Tuzhanskii, D. (2017). *Igra na grani vrazhdi: kak Vengriya radikaliziruet obsh'estvo dlya pobedi deistvuyush'ei vlasti* [Playing on the verge of hostility: how Hungary radicalizes society to win the current government]. Retrieved November 03, 2022 from https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2017/08/28/7069912/ (in Ukrainian)

V ryade stran ES ne hvataet shkolnih uchitelei [In a number of EU countries there are not enough school teachers]. (2022). Retrieved November 03? 2022 from https://zn.ua/WORLD/v-rjade-stran-es-ne-khvataet-shkolnykh-uchitelej.html/(in Ukrainian)

Vengriya ne uslishala prizivi Ukraini. Rosatom poluchil licenziyu na stroitelstvo AES Paksh-2 [Hungary did not hear the calls of Ukraine. Rosatom received a license for the construction of the Paks-2 nuclear power plant]. (2022). Retrieved November 05, 2022 from https://biz.liga.net/all/tek/novosti/vengriya-ne- (in Ukrainian)

Vengriya podpisala dopolnitelnii kontrakt s Gazpromom [Hungary signs additional contract with Gazprom]. (2022). Retrieved November 04, 2022 from https://biz.liga.net/all/tek/novosti/vengriya-podpisala-dopolnitelnyy-kontrakt-s-gazpromom (in Ukrainian)

Zholkver, N. (2018). *Kak reagiruyut v Berline i ES na uspeh partii Orbana* [How do Berlin and the EU react to the success of Orban's party?]. Retrieved October 20, 2022 from https://www.dw.com/ru/%D0%BA%D0%B0%D0%BA-/ (in Ukrainian)